



BIBLIOTECA DE DREPT PENAL  
ȘI DREPT PROCESUAL PENAL

## **CĂILE EXTRAORDINARE DE ATAC ÎN PROCESUL PENAL**

**OTILIA GHENICI**



**Căile  
extraordinare  
de atac  
în procesul  
penal**

**Universul Juridic**  
București  
-2022-

# Prefață

Lucrarea de față tratează una dintre sarcinile fundamentale care revin justiției penale, și anume aceea de a garanta cetățenilor securitatea juridică la care aceștia aspiră. Din conținutul lucrării reiese obiectivul la care se aliniază fără rezerve justiția însăși: o judecată în conformitate cu adevărul și legea; cu cât este mai indispensabil ca aceasta să se elaboreze pe calea pronunțării unor hotărâri judecătorești susceptibile de căi de atac, cu atât este mai convenabil de a se evita mecanismele dilatorii, care fac ca acțiunea justiției să se înscrie într-un interminabil provizoriu.

În stadiul de judecată a căilor de atac extraordinare se pune în mod cu totul special chestiunea echilibrului care trebuie asigurat între garanțiile procesuale, respectiv drepturile și libertățile fundamentale recunoscute justițiabililor și necesitățile practice inerente ale prezervării ordinii publice. Orice decizie cu autoritate de lucru judecat și forță executorie presupune în mod evident că au fost epuizate căile de atac ordinare, care permiteau evitarea eventualelor erori judiciare sau ajustarea represiunii la gravitatea faptelor comise.

Deciziile penale definitive relevă un domeniu particular capital, deoarece aduc adesea atingere libertății individuale, drepturilor, precum și patrimoniului condamnaților. Importanța lor este, în mod egal, considerabilă și pentru societate, în măsura în care se găsește astfel recunoscută transgresiunea legii, cu toate consecințele pentru culpabili și eventualele victime.

Principiul existenței unor asemenea căi de atac este dezvoltat magistral în această lucrare, cu simțul practicianului, dar și cu talentul cercetătorului autentic. Acesta este *a priori* surprinzător, în măsura în care autoritatea de lucru judecat fundamentează o indispensabilă securitate juridică și autorizează executarea deciziilor judiciare. Totuși, în orice materie, și în mod particular în domeniul penal, mecanismele au fost instituite în scopul de a aduce remedii procesuale, câteodată de manieră parțială, eventualelor excese sau erori. Acesta este rolul care revine într-un sistem judiciar căilor de atac extraordinare. Am putea adăuga la acestea instaurarea unui recurs individual în fața Curții de la Strasbourg în caz de violare a Convenției europene de apărare a drepturilor omului.

Lucrarea autoarei, avocat, practician eminent al dreptului penal, își propune să fie un prim pas pe acest drum. Este vorba despre o cercetare jurisprudențială și doctrinară exhaustivă și de o încercare de a lămuri locul acestor remedii în regimul procedural existent, mai puțin eficace și mai formalist decât altul. Este, într-un fel, o formă de reacție la legislația în vigoare, în care căile extraordinare de atac sunt aproape inexistente. Se poate spune că această lucrare a adus reparația necesară, reinstituționalizându-le și regăsindu-le locul în sistemul de remedii, pentru o mai bună împărțire a dreptății în materia penală.

Tematica abordată nu este nouă, fiind prezentă în circuitul juridic curent și în preocupările teoreticienilor dreptului. Prin modul de exprimare însă, și mai ales prin conținutul ideilor, putem considera că asistăm la o redescoperire și la o aprofundare a materiei fără precedent, până la limita la care autoarea să-și poată îndeplini eficient misiunea, aceea de a constitui o monografie de referință, unică pentru sistemul nostru judiciar, la nivelul așteptărilor științei. Ea se situează în inima unei proceduri penale pragmatice, între o jurisprudență actualizată și o analiză teoretică nouă, surprinzând sensul prevederilor Codului în vigoare și schițând soluțiile practice cele mai potrivite.

În demersul său științific, autoarea a încercat să suplinească două lipsuri: a unei elaborări teoretice interdisciplinare, de drept substanțial și de procedură, și a unei cercetări jurisprudențiale, ambele legate de actuala reglementare a căilor de atac extraordinare. Acest demers relevă o cercetare științifică de mare valoare, bazată pe o examinare comparativă a materiei în raport de căile de atac ordinare, dar și de soluțiile legislative din alte state. Urmându-și destinul, considerăm că, din perspectivă științifică, lucrarea are vocația de a deveni o importantă sursă de informație pentru formarea teoriei și practicii judiciare curente, dar și pentru schimbarea reglementării în conformitate cu regulile generale adoptate de toate sistemele pentru această categorie de căi de atac care vizează hotărârile penale trecute în puterea lucrului judecat.

# TITLUL I

## CONSIDERAȚII GENERALE ASUPRA CĂILOR EXTRAORDINARE DE ATAC ÎN PROCESUL PENAL

### Secțiunea 1. Principiul autorității de lucru judecat

Hotărârile judecătorești se întemeiază pe o prezumție de adevăr și de legalitate, însă aceasta nu este absolută, ci poate fi răsturnată prin exercitarea unei căi de atac dintre cele prevăzute de lege. Prin urmare, orice sistem de drept recunoaște necesitatea căilor de atac, pentru îndreptarea erorilor de fapt și de drept pe care instanțele le pot săvârși în procesul de soluționare a cauzelor cu care sunt învestite.

Calea de atac reprezintă un mijloc distructiv de înlăturare a hotărârilor nelegale și netemeinice, prin desființarea, casarea sau anularea acestora. Efectul distructiv constituie o garanție de cea mai mare importanță pentru orice persoană interesată de înlăturarea unei hotărâri judecătorești necorespunzătoare<sup>1</sup>. Totodată, calea de atac constituie și un mijloc reparator, un remediu procesual prin care se asigură soluționarea justă a cauzelor penale<sup>2</sup>.

Cea mai importantă sistematizare a căilor de atac este clasarea în căi de atac ordinare și extraordinare. Principala diferență constă în faptul că cele ordinare se îndreaptă împotriva hotărârilor judecătorești nedefinitive, iar căile extraordinare de atac se îndreaptă împotriva celor definitive, intrate în autoritatea de lucru judecat.

Principiul care asigură stabilitatea ordinii de drept și prestigiul justiției este autoritatea de lucru judecat<sup>3</sup>. În mod sintetic, autoritatea de lucru judecat a fost definită ca puterea sau forța acordată de lege hotărârii judecătorești definitive, de a fi executată și de a împiedica o nouă urmărire

---

<sup>1</sup> Gr.Gr. Theodoru, *Teoria și practica recursului penal*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 5.

<sup>2</sup> *Ibidem*; V. Dongoroz, *Curs de procedură penală*, București, 1943, p. 316.

<sup>3</sup> D.V. Mihăescu, V. Rămureanu, *Căile extraordinare de atac în procesul penal*, Ed. Științifică, București, 1970, p. 8.

pentru același fapt<sup>4</sup>. Prin urmare, autoritatea de lucru judecat conferă hotărârii atât o eficiență executorie (*actio iudicati*), în sensul că hotărârea penală devine executorie din momentul în care a rămas definitivă, cât și o eficiență prohibitivă (*exceptio rei iudicatae*), în sensul că împiedică o nouă urmărire penală și o nouă judecată pentru aceeași faptă<sup>5</sup>.

Constant, s-a afirmat că autoritatea de lucru judecat produce două efecte: unul *pozitiv*, constând în aceea că hotărârea definitivă poate fi pusă în executare, și altul *negativ*, constând în faptul că hotărârea reprezintă un obstacol în readucerea în fața autorităților judiciare competente a conflictului soluționat definitiv<sup>6</sup>.

Împotriva încălcării acestei autorități operează, potrivit art. 16 alin. (1) lit. i) C. pr. pen., excepția lucrului judecat (*exceptio rei iudicatae*). Condiția de aplicare a principiului autorității de lucru judecat presupune o identitate de persoană și o identitate de obiect, care oprește reluarea judecării<sup>7</sup>.

Doctrina<sup>8</sup> subliniază faptul că în procesul nostru penal, ca și în cel al altor țări, se dă o mai mare pondere principiilor legalității și aflării adevărului față de autoritatea lucrului judecat. În același timp, principiul autorității de lucru judecat nu trebuie să afecteze principiile legalității și aflării adevărului în procesul penal; eventuala contradicție între principiul autorității de lucru judecat, pe de o parte, și principiile fundamentale ale

---

<sup>4</sup> Tr. Pop, *Drept procesual penal. Partea specială*, vol. IV, Tipografia Națională, Cluj, 1948, p. 555.

<sup>5</sup> V. Manzini, *Trattato di diritto processuale penale italiano*, vol. IV, Unione Tipografica, Ed. Torinese, Torino, 1931, p. 436, *apud* Tr. Pop, *op. cit.*, p. 555.

<sup>6</sup> A se vedea: Gh. Mateuț, *Procedură penală. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2019, pp. 76-77; L.G. Marin, *Aplicabilitatea principiului ne bis in idem în procesul penal. Perspectiva Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene*, în CDP nr. 1/2019 (disponibil pe <http://www.universuljuridic.ro>); A.Șt. Tulbure, *Considerații privind autoritatea de lucru judecat în procesul penal*, în Dreptul nr. 9/1999, p. 95. Hotărârea anterioară își produce efectul negativ dacă fapta ce face obiectul urmăririi sau judecării este aceeași chiar dacă încadrarea juridică este una diferită, Trib. Bihor, s. pen., dosar nr. 8211/11/2013, sent. pen. nr. 5 din 12 ianuarie 2016, nepublicată.

<sup>7</sup> Spre deosebire de puterea de lucru judecat care impune consecvență în judecată, astfel că ceea ce s-a constatat și statuat printr-o hotărâre nu trebuie să fie contrazis – în lipsa unor elemente suplimentare – printr-o altă hotărâre, ICCJ, s. pen., dec. nr. 15 din 8 ianuarie 2018 (disponibilă pe <http://www.scj.ro>).

<sup>8</sup> Gr.Gr. Theodoru, *op. cit.*, pp. 27-28.

legalității și aflării adevărului în procesul penal, pe de altă parte, a fost rezolvată prin reglementarea instituției căilor extraordinare de atac<sup>9</sup>. Astfel, ele au fost reglementate ca excepții de la principiul autorității de lucru judecat a hotărârilor judecătorești, chiar dacă în acest mod se aduce atingere stabilității acestor hotărâri.

Practica ne demonstrează că, de multe ori, și după ce o hotărâre a devenit definitivă pot să apară situații care pun la îndoială corectitudinea hotărârii pronunțate, atât pentru erori grave de fapt, cât și de drept, astfel că prin reglementarea căilor extraordinare de atac ce pot fi exercitate împotriva hotărârii penale definitive au fost create pârgurile legale care să împiedice ca o astfel de hotărâre să producă efecte și care să asigure restabilirea adevărului.

În soluționarea cererilor de rejudecare bazate pe hotărâri viciate și probe noi concludente trebuie realizat un echilibru între „interesele justiției” și un „proces echitabil”<sup>10</sup>. Și în jurisprudența Curții Europene, principiile general aplicabile stabilite sunt respectarea dreptului la un proces echitabil și a securității raporturilor juridice<sup>11</sup>.

Interesul justiției este cel de a se da o soluție definitivă (*finem controversiae pronunciatione iudicis*), care să beneficieze de prezumția legală absolută de adevăr (*praesumptio iuris et de iure*), conform principiului *res iudicata pro veritate habetur*. În această privință, trebuie înțeles că *res iudicata* este strâns legată de principiul securității juridice și constituie unul dintre corolarele sale<sup>12</sup>. Regula *res iudicata* rămâne necesară pentru buna funcționare a oricărui sistem juridic<sup>13</sup>. Rațiunea este dublă. În

<sup>9</sup> S. Kahane, *Drept procesual penal*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1963, p. 299.

<sup>10</sup> M. McMahon, *Retrials of persons acquitted of indictable offences in England and Australia: Exceptions to the rule against double jeopardy*, *Criminal Law Journal* 38 (2014), p. 184.

<sup>11</sup> A se vedea I. Tocan, D. Bogdan, *Cale extraordinară de atac în penal. Compatibilitate cu CEDO Criterii de apreciere. Egalitate de arme. Reanalizarea probelor. Hotărârea CEDO în cauza Precup vs. Romania*, publicat în data de 23 februarie 2009 pe <http://www.juridice.ro>.

<sup>12</sup> X. Groussot, T. Minssen, *Res Judicata in the Court of Justice Case-Law: Balancing Legal Certainty with Legality?*, *European Constitutional Law Review* nr. 3/2007, pp. 386-387.

<sup>13</sup> W.S. Dodge, *Res Judicata*, *Oxford Public International Law*, Max Planck Encyclopedia of Public International Law, 2006, p. 4, astfel cum este disponibil pe <https://papers.ssrn.com>.